

parvus sit fructus sudoris mei, si omnes qui mihi acclamaverint, clament & contra se, ne fallam iurent adversam se; si tot homines qui me attentissime audierunt, attenti sunt adversus consuetudinem suam, & admoveant se hodie, cum ad domos suas venerint, cum consuetudinem suam lapsu linguae repetierint, admoneat proximum. *Hic est quod hodie audivimus, hoc est quod obstricti sumus. Audi rationem, seu modum, quem prescribere debes, ut facilius se emendent, ut non animos despondant, sed correctionem conentur. Non fiat hodie (corruptio) Aug. certe quae recens sermo est. Expertus loquor: non fiat hodie, pigrius sit eras. Si & crucifacium non fuerit, minus laborat qui custodit: adiuvatur enim consuetudine superioris Dei. Triduo moritur peccis, de qua laboramus, & gaudemus de fructu vestro: quia magno bono abundabitis, si tam magno malo carebitis.*

XI. Confessarius nullam negligat industriam, nullumque remedium omittat, quo ad emendationem concludentis iurandi suus inducat penitentes. S. Carolus Borromeus *II. Part. Act.* prescribit ut Confessarius suis penitentibus, hinc vitio adhaerens, imponant aliquam penitentiam illico post iuramentum prolatum peragendam. Itaque iuxta varietatem & personarum, & circumstantiarum infirae iuratores qui emendari cupiunt (quos enim nolunt corrigi, reiciendi sunt) ut, quoties in iurationem inciderint, quid eleemosynae pauperibus erogent, ut linguam mordant, ut terram oculentur, crucemque lingua efforment, ut potent singulis diebus quoties prolapsi fuerint, ut Pater, & Ave recitent, ut a vino in prandio abstineant. Haec, & similia remedia prescribere. Si assuetus iurare ex corde aliquo eorum usus fuerit, cito sese emendandum experietur.

DISSERTATIO VIII.

DE PERIURIO, INTERPRETATIONE,
ET DISPENSATIONE IURAMENTI.

CAPUT I.

Quid sit periurium, an semper sit periurium mortale, & quanta sit eius gravitas.

I. Vera periurii notio est in hoc sita, quod aliquis iuret id quod fecit, vel putat esse falsum. Quare inquit D. Thomas 2. 2. *quest. xxviii. art. 1.* Periurium definitur esse mendacium iuramento firmatum. . . . & propter hoc a falsitate praecipue specificatur peruersitas iuramenti, quae periurium dicitur: & ideo falsitas est de ratione periurii. Quod de periurio preste accepto intelligendum est. Triplex namque distingui solet periurium. Primum est, cui deficit veritas. Secundum, cui deficit iustitia, dum quis rem illicitam, vel prohibitam iurat. Tertium, cui deficit iudicium, dum quis tenere sine iusta causa iurat. Haec duo posteriora improprie, & lato modo periuria nuncupantur, de quibus sic dicitur *dist. 1.* In praesentia de toto periurio primo modo accepto, seu proprie tali, cui veritas deficit, sermo nobis est.

II. Circa iniquitatem periurii non defue-

runt heretici qui licitum illud assererint, ut de Apostolice refert Prateolus verb. *Apostolice*, cuius haeresis meminit quoque Bernardus *serm. lxx. in Cant.* & Augustinus *Lib. cont. mendac. cap. 1. & II. & XVIII. & XIX.* refert Priscillianistas, defendentes licitum mendacium, & consequenter etiam periurium; quibus familiare illud erat: *Iura, periura, secretum prodere non.* Quo in luto haesitabile Flagellantes haereticos, refert laudatus Prateolus.

III. De fide est, periurium illicitum esse, ut ex Scripturae textibus quae supra dedimus, & communi Ecclesiae catholicae, & omnium catholicorum Doctorum sensu constat. Si enim omne mendacium inapte natura malum est: quanto magis periurium, quod mendacium confirmat? Et ideo (inquit D. Thomas. *loc. cit. art. 2.*) periurium manifeste est peccatum religioni contrarium, cuius est Deo reverentiam exhibere.

IV. Certum quoque de fide est, periurium genere suo peccatum mortale esse, & valde grave: est enim contra secundum preceptum primae tabulae, & consequenter contra religionis virtutem in materia pertinentem ad divinum honorem. Nam licet iuramen-

mentum est actus religionis, ita periurium est vitium illi oppositum. Porro inquit Angelicus *loc. cit. art. 3.* Quidquid de sui ratione pertinet ad contemptum Dei, est peccatum mortale. Periurium autem de sui ratione importat contemptum Dei. Unde periurium ex sui ratione est peccatum mortale.

V. Posito quod periurium sit peccatum mortale, quaerunt Theologi, quanta sit illius malitia, quam esse gravissimam omnes fatentur. Quare 2. 2. *quest. 1.* grande scelus appellatur; & post blasphemiam, ac idololatriam, est gravius omnibus peccatis quae committi possunt contra religionem: quia propius Dei honorem laedit. Difficultas est, an periurium sit gravius omnibus peccatis quae committi possunt contra proximum; & potissimum comparatio illius fieri solet cum homicidio. Plures solummodo, homicidium gravius esse periurio. Durandus in *III. dist. xxxix. quest. v.* Richardus *ibid. quest. xv. Gabriel ibidem qu. II. art. 3. dub. 2.* Maior *quest. v.* Angelus verb. *Periurium*: quia periurium est contra religionem; homicidium vero contra caritatem. Veniam haec ratiocinatio vana est: quia homicidium est contra iustitiam naturalem, quae virtus inferior est ipsa religione.

VI. Dicendum est igitur, periurium gravius esse ipso homicidio. Ita expresse docet D. Thomas *quodlib. 1. art. 18.* Gerfon *I. Part. Alphabet. xlii. lit. V.* Sylvester verb. *Periurium*, Sotus *Lib. VIII. de instr. qu. 11. art. 3.* Turrecremata in *cap. Praedicandum 2. 2. quest. 1.* Covarruvias, Guillelmus Peraldus in *Summ. virt. Part. II. cap. xv.* ubi duodecim argumentis hanc sententiam nititur persequere. Ipsam consule. Sylvius 2. 2. *quest. xxviii. art. 3. conclus. 7.* duabus rationibus suam evincit conclusionem. Prima fundatur in illo D. Pauli ad Hebr. vi. *Finis omnium controversiarum est iuramentum*; idem, iuramentum adhibetur etiam in causa homicidii, & ad inquirendam veritatem in tali causa. Signum ergo est, gravius esse ipso homicidio. Non hinc tamen inferunt, periurium gravius peccatum esse ipsa heresi, aut blasphemia, in quarum causa etiam iuramentum adhibetur; sed solum inferunt, periurium esse gravissimum peccatum, etiam in hominum exultatione; cum in libris feniendae contententes ad iuramentum confugiant, seu ad supremum iudicem; licet aliquando huiusmodi possint esse peccata contra praeccepta pariter primae tabulae, ut haeresis, & blasphemia, ipso periurio graviora. Secundo quia iuramentum est contra prece-

ptum primae tabulae, directe & proxime contra Deum, & contra virtutem religionis; homicidium autem est contra preceptum secundae tabulae, & contra humanam iustitiam, quae virtus inferior est.

VII. Adversus praefatam doctrinam multa opponi solent, quae cum fiat praeter institutum mores formandi, praeterito. Omnia tamen solvi possunt, si doctrina Div. Thomae intelligatur de malitia essentiali, quae sumitur ex obiecto, aut honestate quam tollit. Periurium inapte natura auferit certitudinem divini testimonii, & destruit primum illud principium confirmandi foedera, & pacta, ac denique extremam irrogat Deo iniuriam. Quae omnia maximam illius vitii perverfitatem ostendunt. Negari tamen non potest, ut optime advertit Suarez *Lib. III. cap. III.* homicidium ratione circumstantiarum periurium in gravitate excedere. Quod ex eo etiam constat, quia magis humane naturae repugnat videtur. Quare ergo verosimilius adhibitor est altera homicidium superare periurium. Solet etiam homicidium gravius puniri apud homines. An itidem gravius puniendum a Deo sit, incertum est. Div. Antoninus *II. Part. tit. x. cap. vii.* ex quatuor principii periurii gravitatem repetit. Primo quia Deus eodem continentur: secundo quia omni lege vetatur: tertio quia eo proximus laeditur: quarto quia multitudine peccatorum plechitur. Peccata, inquit, quae sunt directe contra Deum, sunt secundum se graviora quam ea quae sunt contra proximum: Quia Deus sine comparatione maior est proximo. Sed transgressiones praecceptorum primae tabulae sunt directe contra Deum. Ergo ex ordine ipsorum praecceptorum potest esse gravius periurium quam homicidium, secundum D. Thomam in quolibet. . . . Sed, o miser homines! cum ita horreant homicidium, quod horrendum est; periurium, quod gravius est, pro nihilo quotidie incurunt. Verum tamen est quod considerando gravitatem peccati secundum nomen, quod inde sequitur committere, homicidium gravius est; quia gravius nocuum proximo inferitur. Et ideo in iudicio humano gravius homicidium quam periurium punitur.

CAPUT II.

De penis periurio impostis.

I. Quomodo gravissimum est periurii crimen, tum quia nomen Dei pol-

polluit, ut Deus ipse testatur Lev. xix. vers. 12. *Non perjurabis in nomine meo, nec polliceris nomen Dei tui: ego Dominus: tum quia humane societatis perniciolosissimum est: ita verissimas pacis, & supplicia perjuris Deus minatur. Zachar. cap. v. vers. 3. Hic est maledictio que egreditur super fontem omnis terre: quia omnis fur, & furti scriptum est, iudicabitur: & omnis iurans ex hoc similiter iudicabitur. Et v. 4. Educam illud, dicit Dominus executionem, & revertet ad domum furis, & ad domum iurantis in nomine meo maledicet: & commorabitur in medio eius, & consummet eam, & ligna eius, & lapides eius. Verum quis abique summo terrore tremendum illud flagellum recogitare potest qui Deus Israelitas punivit ob violationem iuramentum? Inducta super omnem terram eorum sterilitate, fame tribus annis affixit. Sauls iuramenti, quo Iosue promissionem factam parvendi Gabaonitis, violatoris stirpem exterminavit, illustre descendentes, excepto Miphiboth, crucifigendos deceptis Gabaonitis tradidit. Supplicium narratur II. Reg. xxi. vers. 1. & leg. Facta est quae fames in diebus David tribus annis ingitit: & consumit David osculum Domini, Dixitque Dominus: Propter Saul, & domum eius sanguinem, quia occidit Gabaonitas... Filii quippe Israel irruerunt eis, & voluit Saul percutere eos... Dixit ergo David ad Gabaonitas: Quid faciam vobis?... Qui dixerunt Regi: Virum qui atterit nos, & oppressit inique, ita delere debemus, ut ne unus quidem redens sit de stirpe eius in cunctis finibus Israel. Dentur nobis septem viri de filiis eius, ut crucifigamus eos Domino in Gabaa Saul.... Et dedit eos in manus Gabaonitarum: qui crucifixerunt eos. Captivitas quoque Sedecie Regis Iuda, & Hierosolymorum ruina poena fuit violati iuramenti facti Nabuchodonosori.*

II. Nationes quoque omnes severissimis poenis puniendos perjuris statuerunt semper: Aegyptiorum statuta perjuris capite militari precipiunt, ut refert Diodorus Siculus cap. 11. Lib. 11. Carolus Magnus adversus perjuris tulit hoc decretum, capitul. xxiii. Propter perjurium quod commisit, dextera manus amputetur.

III. Leges tum civiles, tum canonice perjurium plectenda statuit. De legis civilibus non una est Doctorum sententia. Quae communia sunt, indicabo: quia res tanti non est, ut longius disputetur. Serrino autem est de poenis contra perjurium in iudicio,

vel extra impositis ipso iure, vel imponendis. Advertendum etiam, perjuria alia esse contra Deum tantum, alia quae secus humanum violant.

IV. Perjuris qui humana pacta, & foedera infringit, post latam in illius crimen sententiam, infamiam incurrit, fecus ante sententiam. Infamia est laesio dignitatis qualitas, vita & moribus reprobanda, ut eam dedit Sylvester verb. *Infam.* §. 1. *Triplex est, facti, iuris civilis, & canonici.* Canonica est quae per se non inducit impedimentum canonicum indelebile, sed quod tolli non potest abique dispensatione; sed per vit mutationem cum mutatione opinionis apud homines auferri potest. Civilis vero infamia dicitur indelebilis, quia sine dispensatione superioris auferri nequit. Quibus positis, prima austerior pars manifesta est. Quoniam infames a iure si dicuntur qui a legibus declarant infames violatores iuramenti promissorii confirmantis pacta, ut constat ex leg. Si quis maior *cod. de transact.* ubi haec infamia intelligitur solummodo ob violationem pacti iuramento firmati. Nulli vero fertur pro iuramentis falsis in assertionibus de perjurio, vel de praesenti, ut docent Suarez Lib. III. cap. xx. n. 15. Calropalaus *disp. 1. p. 1. p. 1.* 11. Lessius Lib. II. cap. xlii. *dub. 14. num. 74.* Quod vero haec infamia non contrahatur, nisi post sententiam, patet ex eodem leg. Si quis maior. Hinc inferitur, ob perjurium auctoritatem non incurri infamiam ipso iure, ut colligitur ex leg. *Indis Trinitas, ff. de his qui notantur infamia, ubi sermo est de testimonio in iudicio.* Et quamquam *ide. cap. de tempor. ordinationum* expellatur ab ordine notorius infamis; non intelligitur ipso iure expulsi, sed declaratur expellendus.

V. D. Thomas 2. 2. q. xxviii. *art. 3. ad 3. docet, quod non solum qui peccat iuramento promissorio, sed etiam qui temp. est perjurii auctoritatem, per iudicis sententiam declaratur infamis.* Cuius sensus est, non quod lex civilis reipsum hanc poenam statuerit ad nudum quam amplius in telem admittendus sit, ut statuitur cap. *Quicumque vi. quest. 1. & cap. Partuli xxii. quest. v. ubi decernitur, quod qui semel peccaverit, nec tellis sit, nec ad sacramentum accedat, & neque in sua, nec in alterius causa iuratur exiit. Debet tamen iudicis sententia repelli.*

necessaria est iudicis sententia, quemadmodum mihi videretur.

VI. Nullus perjuris privatur ipso iure beneficiis acquirendis ante iudicis sententiam; privatur tamen beneficiis acquirendis perjuris infamis infamia iuris. Prima pars communis est, ut testatur Suarez *loc. cit. n. 6.* Et ratio est, quia nulla lex asseri potest quae talem inducat privationem. Secunda quoque pars, nempe perjurum per iudicis sententiam declarari infamem, & privari beneficiis obtinendis, communis est; ita ut, si ei collatio fiat, nulla sit. Immo addit Covarruvias apud Calropalaum *loc. cit.* nullam insuper esse collationem factam virtute litterarum apostolicarum perjurio infami infamia facti: quia Pontifex non intendit conferre sine beneficiis eandem, non esse ipso iure perjurum privatum beneficiis obtinendis. Sed prior opinio probabilior est, & in foro externo sola vera.

VII. Testis qui falsum testimonium semel dixit in iudicio, vel veritatem negavit, falsi reus efficitur. Si Clericus sit, deponi debet, & in monasterium includi, ut ibi in penitentia vitam agat. Id colligitur ex cap. Si Episcopus 50. *distinct. & cap. Presbyter 81. distinct.* Si iurator falsus laicus fuerit, poena deportationis, seu exilii puniri debet, eiusque bona publicari. Si servus, morti tradendus est. Si quis adversus reum in causa capitali peccaverit; eadem qua puniretur reus, poena plectendus est, ut docent Barbosa de *peccat. Epif. alleg. 31.* Farinacius in *praxi II. P. quest. lxxvii. num. 220.* Addit vero Covarruvias de *pactis I. P. §. 8. n. 6.* testi falsum dicenti extrahendam esse quintam dentium partem; quam poenam executioni mandatum fuisse testatur. Qui vero testem adiurandum falsum induxerit, eadem qua testis perjuris poena plectendus est, ut statuitur *leg. 1. tit. de falsitat. & leg. 1. Regia tit. 7. p. 7.* effectu tamen subsecuto, hoc est si falsum iuraverit. Quae omnia communia sunt apud Iuristas, & Canonistas, & etiam Theologos, quos inter consule Suarez *Lib. III. cap. xx.* Potissima falsi testis poena est, quod nunquam amplius in telem admittendus sit, ut statuitur cap. *Quicumque vi. quest. 1. & cap. Partuli xxii. quest. v. ubi decernitur, quod qui semel peccaverit, nec tellis sit, nec ad sacramentum accedat, & neque in sua, nec in alterius causa iuratur exiit. Debet tamen iudicis sententia repelli.*

IX. Queri solet, quodnam perjurium requiratur, ut perjuris puniri iure valeat, & Conc. Theol. Tom. IV.

a testimonio in iudicio ferendo repelli. Duplex reperitur sententia. Sylvester *verb. Iuram. 2. 2. quest. 111.* Arzorius *Lib. II. cap. ix. quest. 6.* Valentia 2. 2. *disp. vi. quest. vii. quest. 3. Illi.* 3. insistent, sufficere perjurium notorium notorietate facti, quando testifit notum evidenter est, aliquem vero iuramentum falsum cum vera deliberatione, & cognitione dixisse. P. Sanchez cum *alib. III. cap. 111.* probat, non sufficere quodcumque perjurium ad repellendum perjurum a ferendo in iudicio testimonio: sed necesse esse perjurum de illo perjurio convinci, & damnari in iudicio: additque, perjurium non debere esse iurata, vel metu extortum, aut a reo de propria causa in iudicio confirmatum.

X. Opinio quoque probabilior mihi videretur, docet, sufficere perjurium abique iniuria extortum, vel in iudicio, vel in solemnibus pactis, & promissione, vel publicam infamiam, quod talis homo lolet peccare quocumque modo. Hanc opinionem docet Suarez *Lib. III. cap. xx. n. 20.* & ab ea non distat Sylvester. Quoniam, licet ad infamiam iuris requiratur sententia iudicis, quia perjuris declaratur talis; ad infamiam tamen facti sufficit publica opinio, qua talis habeatur pro perjurio.

XI. Verum haec omnia foro externo deservunt. Pauca dicamus pro foro interiori, & quibus Confessarius regulas aliquas imponende perjuris penitentiae erare possit. Sciat ergo, sacros canones eadem ferme pro perjurio ac pro adulterio, & homicidio poenas imponere. Et merito: nam, si perjurium gravius est ipso adulterio, & homicidio, congruum est ut pari, si maiori, supplicio plectatur. D. Basilus in *can. 64. epist. ad Amphibolium* undecim annorum penitentiam ab incontinentia a communione perjuris imponit. *Perjuris undecim annis non erit communionis particeps, duobus annis decessus, tribus audiens, quatuor substratus, annis non confessionis; & tam communionem aliquam habebit.* Ceteri canones minus quidem leviter agunt, sed tamen comparate ad nostrum tempus benignitatem satis severe, ut colligere licet ex cap. *Quicumque vi. quest. 1. Episcopus sciens peccaverit, quadragesima dies in pane & aqua, & septem sequentes annis peniteat, & nunquam sit sine penitentia, & nunquam sit testimonium receptor.* Communionem tamen post haec percipiat. Si ad illa vera, & nunquam sit sine penitentia, animus intendatur, compertum erit quanto in horrore habeatur tunc perjurium, & quanta severitate illud puniri consueverat.

mandatum. Si primo modo dubites, ut iam dixi, Probabiliter omnes te ab obligatione iuramenti absolvent: quia, inquit illi, in dubiis possessio libertatis praevalet. Si qua est in universa Theologia Morali opinio falsa hac salissima est, iuri naturali, divino, & humano repugnans. Distingue tamen dubium probabile a dubio scrupuloso, quod ad viri docti & probi iudicium dependendum est. In aliis autem dubiis, de intentione iurandi, & animo te obligandi, vel de praesente nec non executione, etiam ipsi Probabiliter te obnoxium iuramento afferunt.

CAPUT IV.

De iurandi cessatione. Quot modis iuramentum cesset. Quae iuramenta Deo facta irritari, relaxari, vel commutari possint.

I. Quatuor modis iuramentum, quod aliquoquin validum est, cessat. Primo superioris abolitione, secundo commutatione, tertio remissione creditoris, quarto relaxatione iudicis. Explicatur vocabula. Iuramentum relaxari, seu, ut Canonice, & Theologi loquuntur, dispensari dicitur, cum eisdem vinculum dissolvitur; seu, cum iurator vinculo iuramenti eximitur auctoritate superioris, qui est aut Romanus Pontifex, aut Episcopus, aut alius ecclesiasticus Praefectus. Commutatur, cum materia super quam iuratum est, tollitur, & alia sub eodem iuramenti vinculo eidem substituitur. Remittitur iuramentum, quando is in cuius gratiam iuratum est, obligationem tollit; ut si Paulus, cui sub iuramento promissum centum aureos, tibi omnem obligationem remittat. Rescinditur tandem, & etiam relaxatur, ac inane redditur, seu irritatur, cum illius vinculum solvit si sub cuius potestate est qui iuravit; ut si servus, filius, uxor quidquam iure iurando promittant alteri in ius quorum mariti, domini, genitores dominium habent, seu in his in quibus subsunt marito, domino, patri.

II. Iuramenta Deo facta votorum naturam imitantur. Quare qui facultate potentur irritandi vota, valent quoque iuramenta irritare, ut inquit D. Thomas 2. 2. q. lxxxix. art. 9. ad 3. ubi patri, & marito, eandem potestatem tribuit in iuramenta, ac in vota filiorum, & uxorum respectivè. Ratio est manifesta. Quia potestas irritans in dominio fundatur super iuratorem, aut materiam iuratum. Qui autem habet potestatem & dominium sive in personam, sive in materiam,

ius habet ne personam, aut materia eiusmodi alteri obligetur quocumque vinculo sive iuramenti, sive voti. Quamvis autem sunt qui irritare valent, suffus dictum est in tractatu de voto.

III. Similiter qui habent potestatem ordinariam dispensandi vota, vel commutandi, possunt itidem iuramenta Deo facta commutare, & dispensare. Idque convenit inter Theologos. Dissentunt autem, cum de potestate delegata sermo est. Casp. l. r. xiv. disp. 111. punct. 1. n. 5. sustinet, delegatum privilegium dispensandi in votis extendi quoque ad iuramenta. Idem sentit Suarez. Lib. VI. cap. xiv. n. 19. & Lessius Lib. II. cap. xli. dub. 11. n. 60. quia, inquit, vota, & iuramenta maximam habent affinitatem, & in communi hominum existimatione fere eadem reputantur. Alii dicunt, iuramenta quae sunt accessoria voto, eodem privilegio dispensari; focus autem iuramenta quae absoluta sunt, bonumque propositum firmiter.

IV. Sententia quam probabiliorum reputamus, docet, neminem delegatum cui facultas committitur dispensandi, aut commutandi vota, posse eodem privilegio dispensare, aut commutare iuramenta. Ratio clara est: quoniam iuramenta, & vota duo vincula sunt diverſi generis; & unum ab alio minime pendet. Nec obstat quod, sublata materia iuramenti, corrumpatur iuramentum; dum autem iuramentum voto adiciitur, commutato voto, tollatur iuramenti materia, & consequenter iuramentum ipsum cessare debeat. Haec in rebus physicis valent, non semper in morum regulis. Votum metu factum nullum est: si autem iureiurando firmatum fuerit, subsistit iuramentum. Quare, cum obligationes iuramenti, & voti duo sint vincula, eo modo distincta quo sunt votum, & iuramentum; privilegium dispensandi a voto non includit facultatem dispensandi a iuramento; ut optime asserit Azor. Lib. XI. cap. 5. quest. 111. saltemque est quod ait P. Caltrop. tract. xiv. disp. 111. n. 6. in communi hominum existimatione pro eodem haberi votum, & iuramentum: quin homines votum, & iuramentum duo reputant vincula. Confessarius ergo privilegium imperatorem dispensandi in voto, quod fit iuramento firmatum, exponat iuramenti conditionem, ut facultatem ab utroque vinculo dispensandi obineat.

V. Pontifex irritare potest iuramenta de alienandis bonis Ecclesiae iurisdictioni subiectis, de renuntiando beneficio, de non augendo Canonorum numero. Nec illius

irritationis causa exigitur iuxta plures; sed factis est quod nolit superior nihil concedere materiae sibi subiectae. Verum nota, aliud esse superiorem posse remittere, & irritare iuramentum in materia sibi subiecta sine causa; aliud vero abolere, & dispensare alia; aliud iuramenti: quod iuxta omenes sine iusta causa fieri nequit. Ego probabilius iudico, nullum iuramentum sine rationabili causa nec irritari, nec dispensari ab eo posse.

VI. Episcopus in sua dioecesi potest irritare iuramenta in materia sibi subiecta; ut si quis iuravit non acceptare praebendam, aut servire Ecclesiae. Praelatus regularis iuramenta Religiosorum, maritus iuramenta uxoris, dominus iuramenta servorum, parentes filiorum, tutores impuberum iuramenta irritare valent, dum facta sunt in materia sibi subiecta. Pariter remissionem, seu donationem creditoris iuramenti obligatio cessat.

VII. Quid, si iuramentum factum sit principaliter in honorem Dei, cuius tamen obligatio in favorem creditoris cedit? E. g. pietatis intuitu sub iuramento promissum pauperi elemosynam; poterit ne pauper obligationem remittere? Si nullum pauperem determinasti, certum est iuramentum remitti tunc non posse: quia nullus pauper, seu creditor est qui obligationem remittere queat. Si pauperem determinasti, tunc pauper creditor remittere iuramentum valet, nolendo iuramentum acceptare. In qualibet enim promissione, etiam iurata, subintelligitur conditio acceptationis. Quis intendit invitum cogere ad recipiendum beneficium?

VIII. Pontifex nequit iuramenta homini facta relaxare, nisi adit iusta causa relaxationis; immo nec commutare sine iusta causa valet. Iusta porro causa duplex. Altera bonum commune, altera penam creditoris respicit. Tunc maxime dispensatio bonum commune spectat, cum iuramenti observatio bono communi adversetur; ut si iurassies non denuntiare, non acculare &c. Quamquam haec & similia iuramenta potius suapte natura nulla sunt: & idcirco ab habente auctoritatem quasi episcopalem relaxari possunt. Quoties vero perdidisti, ac iuramento iudos, tum solutionem pecuniarum, iuramentum nullum est, utpote de re turpi.

IX. Altera causa ob quam iuramentum relaxari potest, est indignitas, seu turpitudinis in cuius favorem praestitum iuramen-

tum fuit: vel quia delictum commisit, vel quia inique iuramentum extorsit. Quod alio quando delictum priver aliquem iure acquifito, res evidens est: potest namque aliquis ob delictum puniri, & bonis propriis spoliari. Potiori ergo titulo privari poterit iure super promissione iurata acquifito. Hanc relaxationem concedere possunt Pontifex, Episcopus, aut qui quasi episcopalem habet auctoritatem. Idemque dicendum de iuramento inique extorto. Si tamen metus quo extortum est iuramentum, levis fuerit; aliqui volunt iuramentum relaxandum non esse in foro externo; concedunt vero in foro interno. Alii in utroque foro relaxandum esse docent. Si metus revera levis fuerit, & causa si alioquin iuste subsistat pro iuramenti observantia, non videtur relaxandum: quia levis metus pro nihilo reputatur.

X. Disputari solet, utrum eiusmodi iuramenta relaxari possint post perpetratum perjurium. Dissident tum Theologi, tum Canonici. Sanctus Antonius II. Part. tit. X. cap. vi. col. 9. plures distinctiones ex canonibus Doctoribus refert. Sed breviter dico, si adint vera causae dispensationis, periurium commissum non tollere facultatem in dispensante. Quare, si rationabilis relaxationis ratio occurrat, non video cur in utroque foro tum interno, tum externo non debeat iuramentum relaxari.

XI. Iuramenta apposita contractibus in quibus dolus incidit, relaxari ab Episcopo possunt; ut iuramenta quae sunt ab impubilibus, licet doli capaces: quamvis probabilis fit eiusmodi iuramenta nulla esse, eo quod cadant supra contractus a iure venitos. Si autem eiusmodi iuramenta a puberibus facta fuerint, non poterunt ab Episcopo relaxari, nisi laesio occurrat enormis. Laesio enormis dicitur quae est ultra dimidium iusti pretii: quia, licet puberes iurent se non recituros contractum ratione minoris aetatis, non ideo tamen renuntiant beneficio dispensationis, posita laesione. Quod si minores iuraverint se non recituros a contractu nec iuraverint se non recituros a contractu nec ratione aetatis, nec ratione enormis laesionis, absolvi nequeunt a iuramento ob enormem laesionem, sed solum ob enormissimam. Laesio enormissima appellatur quae quadruplum, aut triplum excedit iustum pretium. Haec autem laesio, sive enormis, sive enormissima locum solommodo habet in contractibus reciprocis, seu, ut aiunt, onerosis, in quibus occurrit. *De ut des, facio ut facias*, De hoc consule D. Antonium loc. cit.

cit. *caf. 8.* Aliqui contendunt, contractum rescindi non posse, si iuramento præstito geminatus fuerit contractus, seu obligatio. Quæ opinio minime mihi probatur: quodquidem geminata obligatio non tollit, sed auget ius petendi relaxationem iuramenti, & rescissionem contractus, quando enormissima læsio contingat; nisi tamen deceptor iuplere velit læsionem, iustum rei pretium a quo.

XII. Dissident adhuc Auctores, an necessaria sit iuramenti relaxatio, ut quis possit agere, & tentare rescissionem contractus ob enormissimam læsionem. Prima lententia iustitine, scilicet hæcquæquam indigere relaxatione: quia in iuramento semper includitur tacita conditio, Servabo fidem contractus, nisi enormiter, vel enormissime læsus fuero; consequenter non censetur iuramentum extendi ad casus enormissimæ læsionis. Quæ ratio, si de foro interno fermo sit, videtur satis manifesta, & valida. Secunda opinio asserit, necessariam esse relaxationem, ut quis ad contractus rescissionem procedere valeat ob enormem læsionem, si sit minor; aut ob læsionem enormissimam, si sit maior: quod in foro exteriori locum habet, ubi iuramentum non cessat, nisi consistat de enormi læsione. Ut autem in hoc tribunali pateat enormis læsio, probari debet.

XIII. Ut iudex relaxare iuramentum licite valeat, non sufficit dubia cognitio; sed requiritur saltem probabilis notitia de iniuriantia contractus: quoniam in casu dubio non præsumitur iniuriantia. Quando iniuriantia evidens est, contractus re ipsa est nullus. Itaque, ut Episcopus relaxare iuramentum valeat, satis est eum habere notitiam probabilem, quæ per summariam informationem haberi potest; etiam si unicus tacuum testis deponat. Requiritur tamen citatio partis, in cuius favore iuramentum præstitum est, quando relaxatio foret in integrum, seu quando relaxatio extingueret omnem obligationem, & contractum rescinderet, atque iurator liber ab omni obligatione declararetur. Secus dicendum, si relaxatio iuramenti concederetur dimittat ad effectum agendi. Tunc enim nulla iniuriantia fit parti contrarie; cum solum relaxatio iuramenti viam aperiat ad ostendendam in tribunali contractus iniuriantiam: in cuius probatione si iurator desecerit, expensas solvet, & tamquam calumniator punietur. Atque hæc opinio probabilior apparet.

XIV. Cum dicimus superiorem remittere iuramentum, & relaxare posse, ad verum tend

est, superiorem secularem non posse proprie relaxationem iuramenti impertiri. Aclusnamque istius relaxationis spiritualis est; quia iuramentum vinculum spirituale est; quia dictionis autem spiritualis est. Iuridictionis autem spiritualis Princeps secularis capacitate non habet. Valeat tamen partis nomine obligationem remittere: quia Principalem cogere iudicium potest ut iuramentum obligationem remittat: quo nolente, ipsemet Princeps consensum supplere poterit. In hoc tamen casu requiritur ut prius probetur turpitudine ex parte eius qui recepit iuramentum; & ostendatur rem promissam ad iudicium seculare pertinere. Si enim dubitatio sit, an turpitudine intervenerit, aut res promissa ad tribunal laicale spectet; tunc potestas secularis nequit iuramentum remittere. Adverte iam, quod, si Clericus iurator sit, solum superior ecclesiasticus remittere, aut relaxare iuramentum valet. Si iurator laicus est, tam secularis, quam ecclesiasticus iudex iuramentum remittere potest, quia causa est mixta fori. Porro, si iudex secularis sit, siue ecclesiasticus, ad absolutam remissionem, aut condonationem iuramenti semper necessaria est citatio partis: quia absoluta remissio contractus dissolvit. Si autem remissio iuramenti sit solum ad effectum agendi necessaria, partis citatio necessaria non est. Tandem iudex secularis, & civilis auctoritate potitur interpretandi iuramenta adiectæ materie fori civilis: quoniam legislator civilis ius habet interpretandi humanas dispositiones suorum subditorum, in quos leges ferre, & rogare valet. Quare qua ratione interpretari testamenta, contractus, & alia promissa valet, eadem quoque interpretari iuramenta his dispositionibus apposta potest. Quia non pauci addunt, iudicem secularem posse cognoscere nullitatem relaxationis iuramenti ab ecclesiastico iudice concessæ. Si nullitas, vel iniquitas relaxationis evidens fuerit, & manifesta, ac probatione non egens, admitti hæc opinio potest: secus, si nullitas dubia foret.

XV. Si de superiore ecclesiastico fermo sit, legitimi iudices sunt Episcopus, Capitulum Sede vacante, & quilibet Prælati iurisdictionem quasi episcopalem habens, atque adeo etiam Vicarius generalis ipsius Episcopi, qui causalium cognitionem habet: quæ cognitio esse nequit absque facultate prælatæ relaxationis; dummodo tamen legitimus iudex sit contractus iurati, & relaxatio proforo externo petatur. Si enim iudex legitimus non sit, contractus iurati relaxationem concedere nequit.

XVI. Quæri etiam solet, quinam Prælati, aut iurantis, aut loci, aut illius cui iuramentum factum est, & ad eximendum iuramentum valeat. Communiter Auctores docent, iudicem ecclesiasticum loci in quo contractus iniustus est, posse relaxationem concedere, si pro foro externo petatur: quia contrahentes talis loci forum sortiuntur ratione contractus: secus vero, si pro foro conscientie relaxatio postuletur: tunc enim solum Prælati iurantis pro foro conscientie, vel ad effectum agendi, relaxationem concedere debet. Quoniam dispensatio fit nomine ipsius Dei; & consequenter dispensans superior sit oportet illius cum quo dispensat, in quem iurisdictionem exercere debeat. Si vero relaxatio fuerit, non

pro foro conscientie, & ad effectum agendi tantum, sed absolute ad rescissionem contractus, & ad eximendum iuramentum ab omni obligatione; ille solum iudex, & dispensator esse poterit cuius est ius rem citare: quia ad hanc absolutam dispensationem partis citatio necessaria est. Quare Episcopus iurantis non poterit iuramentum relaxare, si pars citanda sit extra diocesam; poterit vero, si pars fuerit illius subditus, & intra territorium: quoniam illud territorium citatio fieri nequit absque consensu Superioris eiusdem loci. Quæ hæcque pertrinxit, communia sunt apud Auctores; ideo breviter studens locorum citationes neglexi, quia pretium operæ non iudicavi.

DISSERTATIO IX. DE ADIURATIONE.

Iuramento affinis adiuratio est, & a D. Thoma post iuramentum inter externos religionis actus recensetur. Tanti Doctoris veritas promentes, de eadem dispensationem instituit. Illam paucis expediemus, eo quod plura discussa tam sunt in dissertatione de superstitione: quæ, ne actum agamus, hic peremittenda censuimus. In præsentia ergo explicabo quid, & quæ duplex sit adiuratio: deinde quæ res adiurari possint: tum quid superstitionis immiseri adiurationi contingat.

CAPUT I.

*Veræ adiurationis notio, & eiusdem diuinitas.
Sic ut religionis actus: & quæ sint
pro illius facto asseruntur conditiones.*

Adiurare quandoque idem sonat ac aliquid quem ad iurandum inducere, ut colligitur ex Gen. xxv. *Pone manum tuam sub femur meum, ut adiurem te:* ubi verbi gratia sequitur: *Postulit ergo servus manum sub femore Abraham domini sui, & iuravit illi super sermone hoc.* Idemque habetur exp. xlviii. & Isaiæ xi. & c. Et: *Itu hæc acceptione a iuramento non differt: solumque præpositum ad quandam vehemenciam, & firmitatem iuramento addit, seu exprimit.*

II. Veram adiurationem, de qua nunc nobis fermo est, notionem colligimus ex Angelico Doctore 2. 2. q. xx. art. 1. Itaque *adiuratio est obtestatio divini nominis, seu rei sacre, qua quis iugetur vel imperio, vel obsecratione ad aliquid faciendum, vel omittendum.* Adiu-

rare sic explicatum idem valet apud Latinos, ac apud Græcos exoriturque, & exoriturque est adiuratio, & adiurator exoritur dicitur. Necessarium hæc est ut divinum nomen expresse contemetur; sed satis est, si homines sanctos, vel sacras res interponamus. Quænammodum enim iuramento Deum veluti præsentem vel in se, vel in suis creaturis, in quibus peculiariter modo fulget, adducimus ad confirmandam veritatem; sic in adiuratione eundem contemulamur, ut illius amore, aut timore quæsiptam innovetur ad id quod perimus præstandum.

III. Hæc adiuratio: alia est deprecativa, alia imprecativa; alia iniuræ privata, alia sollemnis, alia tandem propria, alia impropria. Deprecativa est, cum aliquis petimus ab ipso Deo, illius iustitiam cordiam, aut merita seu Charitatis, vel Sanctorum constantiares: qua adiuratione sæpe iniur Ecclesia: & D. Paulus eadem usus est ad Rom. xii. *Obsecro itaque vos, fratres, pro misericordia Dei, ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem, sanctam, Deo placentem.* Impetrati-

va est, dum per divini nominis contestationem subditis quidquam precipitur, uti fecit Paulus I. ad Thesal. *v. Adiuro vos per Dominum, ut legatur Epistola hac omnibus sanctis fratribus.* Adiuratione deprecatur uti licet erga superiores, aequales, & inferiores. Adiurationem vero imperantem duntaxat erga inferiores, in quos potestatem habemus, adhibere licite possumus. Solemnis adiuratio est quae peragitur secundum praescriptum Ecclesiae per ministros peculiariter designatos; privata vero hac solemnitate caret, & a quocumque fieri potest. Tandem propria dicitur quae Deum invocatur, aut Sanctos, quatenus relationem ad Deum exprimit; impropria vero ea est quae Sanctos invocatur secundum propriam illorum excellentiam, merita, & dignitatem.

IV. Adiuratio preste accepta actus est religionis, ab aliis eisdem religionis actibus distinctus. Est in primis quod pertinet ad religionis virtutem, patet: quia per adiurationem summum Deo exhibemus honorem, dum illius auctoritatem interponimus, tamquam omnipotentem apud homines, ad postulata condescendentem. Hoc autem officium est religionis. Quod autem ab aliis actibus distinguitur, etiam ostenditur. Nam ab oratione securitur per hoc quod oratione quidquam a Deo postulamus; per adiurationem non a Deo aliquid petimus, sed propter Deum quidquam poscimus; quod longe diversum est. Quin non semper petimus, sed saepe Dei virtute imperamus; quod quam distinet ab actu orandi, nemo non videt. Cum iuramento utique affinitatem quandam habet: quia sicut iuramentum adhibetur ad tribuendam assertioni firmitatem, ita adiuratio ad dandum efficacitatem iustitiam, aut postulati. Certum ab eodem differt: quia in iuramento Deus adducitur ut tellis veritatis, in adiuratione autem ut obiectum amoris, aut terroris illi quem adiuramus, ut permoveatur ad id agendum quod postulamus. Et quoniam istus actus praecipuum, sive naturale, sive divinum, non datur; ratione tamen officii contingere potest ut minister Ecclesiae teneatur adiurationes adhibere, praesertim ad demones ab humanis corporibus expellendas.

V. Eisdem conditiones requiritur adiuratio, ut licite fiat, ac iudicium, nempe veritatem, iustitiam, & iudicium. Adiurator, ergo per verum Deum, secus per falsos, adiurare debet, sinceroque animo aliquid impetrandi. Requiritur quoque ut res impetranda li-

cita sit. Et tunc opus est ut fiat necessitate urgente, & cum debita reverentia. Sidesit prima conditio, id est si adiuratio fiat per falsos deos, non per verum Numen, peccatum grave est. Desectus aliarum conditionum levem culpam inferunt.

VI. Quid dicendum de pappere ficto, qui, contestato Christi nomine, divitem impellit ad sibi erogandam eleemosynam? In primis certum est, non solum adiuratorem debere animo sincero Deum contestari; sed insuper oportere ut causa illius contestationis vera sit. Quapropter P. Suarez *Lib. 11. cap. iv. numer. 7.* sustinet, praesatum pauperem peccare mortaliter dum fingit necessitatem, & nomen Dei assumit, ut suae fictioni pondus credibilitatis adiciat, seu ut facilius, quod sicte quaerit, assequatur. Addit tamen, culpam gravem tunc solum perpetrari, cum fictio gravis est, seu dum in gravi fictio adhibetur, secus in re levi. Quin probabile subdit esse, eiusmodi circumstantiam adiurationis non addere malitiam gravem, specie distinctam ab ipsa fictionis iniustitia. Manifestum namque est, iniustitiam committere hominem qui nulla indigentia pressus fingit se pauperem, ut proximo inducat ad erogandam sibi eleemosynam: quod ut facilius assequatur, adiurationem suae petitioni adicit. Quare falso Leander *tract. 12. disp. v. quast. v. Caltrapalau tract. xv. disp. iv. punct. 1. numer. 5.* citant P. Suarez, tamquam absolute docentem, eiusmodi pauperem peccare mortaliter contra religionem, cum sollicitudo dubitatur, est in utramque partem probabiliter dispate. Citatur vero Caltrapalans absolute contendit, pauperem hunc peccare mortaliter. Sanchez *Lib. 11. cap. xlii.* solam culpam venialem esse proponat. Idem docet Leander *loc. cit.* & alii. Quod mihi probabilissimum videtur, est, eum qui ex profecto se se pauperem fingit, ut abundantius eleemosynas conquirat, & in hunc finem ex animi sententia Deum obtestatur, & continuis adiurationibus proximum urget ad eleemosynas, ultra peccatum iniustitiae, committere peccatum adversus religionem. Divinam namque maiestatem, & auctoritatem graviter contemnit; eaque eum instrumento abutitur ad iniustissimas suas petitiones executioni mandandas. Nec obstat ratio P. Sanchez, quod eleemosyna, ut a divite procedit, bona fit: quoniam adiuratio adhibetur ad firmandam, seu roborandam petitionem iniquam.

CAPUT II.

Qui adiuratores, quive adiurati esse possint.

I. Deus, Angeli, & creaturae rationales omnes adiurare valent, si de adiuratione privata sermo sit. Et primo Deus per sui amoris contestationem creaturas ad agendum allicere potest. Angeli quoque, sive boni, sive mali, & homines possunt Dei nomen obtestari, vel Sanctorum merita proponere, ut amore, vel timore illorum ad postulata exsequenda quempiam inducant. Adiurare ergo valent, cum in hac obtestatione adiuratio sita sit.

II. Adiurare solemniter, secundum praescripta ab Ecclesia formulas, solis ministris ab Ecclesia consecratis convenit, quales sunt insigniti gradu Exorcistae. Alii enim fideles valent demones adiurare privatim, non publice, & solemniter. Hanc potestatem concessisse Deum fidelibus suis, clare colligitur ex Marc. xvi. *verl. 17. signa autem eos qui crediderint, haec sequentur. In nomine meo demones eiecitur, &c.* Idem Christi discipuli ex parte recipia suere, dum dixerunt: *Domine, etiam demonia subiciantur nobis in nomine tuo.* Quibus implet Christus respondit: *Luc. x. verl. 19. Ecce dedi vobis potestatem calcandi supra serpentes, & scorpiones, & super omnem virum inimici. & nihil vobis nocbit.* Hinc inferitur, Christum fidelibus suis privilegium impartisse expellendi in fide nominis sui demonia ab energumens. Ex his vero fidelibus Ecclesia quosdam consecrat, & delinat ad publice, & solemniter hanc adiurationem exercendam, qui adeo Exorcistae nuncupantur.

III. Quael. *v. In hac potestas sit in omnibus aequalis?* Resp. Potestas quae vi ordinis Exorcistatus habetur, aequalis in omnibus est, quemadmodum potestas consecrandi, quae habetur vi Presbyteratus, in omnibus aequalis est. Potestas vero quae inter gratias gratis datas recenletur, inaequalis est, ut experientia constat; eamque Spiritus sanctus, prout vult, & cui vult, distribuit. Hinc oculis conspicimus Exorcistarum alios efficacius, alios inethacius, alios tardius, alios celerius energumens liberare. Neque haec excellentia a maiore conscientiae puritate absolute pendet: nam scimus gravissimos peccatores prophetae, ut Cayphas, & futura revelasse, ut Balaam. Quapropter dicitur Matth. vii. *verl. 22. Multi dicent in die illa: Domine,*

Domine, nomine in nomine tuo prophetavimus, & in nomine tuo demonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc conparebor illis: Quia nunquam novi vos: discedite a me qui operamini iniquitatem. Idque ex pluribus abis Scripturae sacrae locis colligitur. Quamquam vero hoc absolute verum sit, communiter tamen vice sanctitas plurimum ad arcendos demones valet; & potissimum virtutum theologiarum excellentia ad hanc confort expulsiorem, fides nempe viva, & firma, ipsae constans, caritas ardens. Quia de causa heretici potestatis pellendi demones delituti sunt: & licet Lutherus, Calvinus, eorumque gregales id saepe tentaverint, nunquam tamen sunt affecti. Patrio namque miraculorum in veritatis confirmationem tendit. Haeretici autem hostes sunt veritatis. Quare communiter Doctores in Exorcistis plures regim praerogativas docent. Praecipue autem sunt conscientiae puritas, quam Exorcista sacramento poenitentiae comparare sibi debet, atqueam adiurationis manus obeat, orationis ferventis assiduitas, sensum Theosogis, & carnis castigatio leonius, alique laboriosus operibus, profunda animi demissio, firma fides victoriae a solo Deo auxilio expectanda. His praesidiis munus potest Exorcistae manus cum hoste conferere.

IV. Omnis, & sola creatura intellectualis adiurari potest. Item Deus ipse potest adiurari & per seipsum, & per Sanctos suos. Quamvis enim Deus a semetipso distinctus non sit, nihil tamen impedit quominus a representatione suae bonitatis validus moveri possit. Quod vero a nobis adiurari, adiuratione quidem deprecatur, valeat, res certissima est, ut cum D. Th. communiter docent Theologi: & Ecclesia quoties, propositis Christi meritis, atque ipsius Dei infinita clementia, ipsam ad postulata concedenda movere intendit.

V. Quod vero omnes, & sole creaturae intellectuales adiurari possint, certum pariter est. Et in primis de Angelis bonis, & hominibus per se patet: quia omnes homines, sanctique Angeli Dei contestatione permoveri possunt ad assentiendum postulatis, eaque implenda. Adiurari ergo possunt adiuratione deprecatur. Demones vero adiurari possunt non deprecatur, sed imperativa adiuratione. Licet enim ratione naturae superiores nobis sit; ratione tamen obliquate illorum rebellioris erga Deum, subducitur nobis, non absolute, sed ob auxilium divinum, per Christi merita nobis collatum ad arcendos hos im-

mundos spiritus, ne nobis noceant, ut docet Angelicus 2. 2. quæst. xc. art. 2. *Postquam ergo demones adiuvando per virtutem divini nominis, tanquam inimicos repellere, ne nobis noceant spiritualiter, vel corporaliter, secundum potestatem divinam datam a Christo, secundum illud Luc. x. Ecce dedi vobis &c.* Non licet tamen eos adjuvare adjuvatio deprecatoria, vel ad aliquid perdicendum, aut obtemperandum ab eis, vel eorum ministerio. Omnis quippe adjuvatio quæ aliquam societatem, seu commercium cum illis præfert, illicita est, ut subdit idem Angelicus ibidem. Non tamen licitum est eos adjuvare ad aliquid ab eis addicendum, vel etiam ad aliquid per eos obtinendum: quia hoc pertinet ad aliquam societatem cum ipsis habendam: nisi forte ex speciali instinctu, vel revelatione divina aliqui Sancti ad aliquos effectus demonum operatione utantur; sicut legitur de beato Iacobo, quod per demones fecit Hermogenem ad se adduci.

VI. Quod autem solæ creaturæ intellectuales adiuvari valeant, non indiget probatione: quia illæ solæ creaturæ adiuvari possunt quæ verba percipiunt adjuvationis. Porro solæ creaturæ ratione præditæ valent adjuvationis verba percipere. Nec obest quod Ecclesia exorcismos adhibeat contra bruchum, locustas, grandines, alique brutæ ratione destituta; quia saltem est euismodi animalia, seu irrationalis creaturæ directè adiuvari; sed spiritus invisibiles, seu demones, qui euismodi creaturas movere solent ad hominum novermentum, adjuvanti. Hæc omnia tradit Angelicus 2. 2. quæst. ix. art. 3. *Adjuvatio quæ quis utitur ad irrationalem creaturam, potest intelligi dupliciter. Uno modo ut adjuvatio referatur ad ipsam irrationalem creaturam secundum se; & sic vanum esset irrationabilem creaturam adjuvare.... Alio modo per modum compulsionis, quæ referatur ad diabolum, qui in novermentum nostrum utitur irrationabilibus creaturis; & talis est modus adiuvandi in Ecclesia exorcismis, per quos demonum potestas excluditur ab irrationabilibus creaturis.*

CAPUT III.

Exorcismorum usus semper fuit in Ecclesia. Eorumdem efficacitas ad expellendos demones; & nunq. res inanimas virtute polleant in eosdem demones.

Quoniam frequens est in Ecclesia exorcismorum usus, lubet ea omnia breviter perstringere quæ necessaria sunt

ad Exorcismi officium peragendum. Quamvis enim solo calamo plures materiam hæc tractaverint, non propterea supervacaneum erit quæ præcipua sunt explanare.

II. Antiquissimus est in Ecclesia exorcismorum usus: Vario tamen ritu pro temporum diversitate Exorcismi demones pellebant. Nam in veteri lege, teste sancto Epiphiano cap. III. contra Eblonanos, nomine invocato TETRAGRAMMATON demones adjuvabant Iudæi. Eos liquidem exorcismos ad expellendos demones adhibuisse, colligitur ex ipso Christo Domino, qui Iudæis sibi improprietantibus, in Beelzebub demonia eiecit; & respondit Luc. xi. *Si ego in Beelzebub eicio demonia, filii vestri in quo eicient? De Salomone quoque Iosephus Lib. IV. Antio. cap. iv. refert, exorcismos contra demones illum exercuisse: quod D. Thomas qu. vi. de pot. art. 10. ad 3. supponit, dum ait: Si Salomon exorcismos suos eo tempore fecit quando erat in statu salutis, potuit esse in illis exorcismis vis cogendi demones ex virtute divina.* Et ut breviter dicamus, quemadmodum in quocumque statu demones hostes semper fuerunt humani generis, sic in quocumque statu homines potestate abigendi demones donati fuere: quamquam, ut dixi, variis formulis, & ritibus eandem exercuerint. Christus ipse modo unam, modo alteram formam servavit in demonum expulsionem. Nam aliquando digitos immisit in aures furdii, & muti, ut illum sanaret. Marc. vii. ver. 32. *Adducit ei surdum, & mutum.... & apprehendens eum de turba scorum, misit digitos suos in auriculas eius.... & ait illi, FPHPHETA, quod est adaptare; & statim aperte sunt aures eius, & solutum est vinculum lingue eius.* In expellitione alorum demonum sola locutione usus est. Apolloni nomen Christi Iesu invocabat. Act. xvi. ver. 18. *Præcipio tibi in nomine Iesu Christi exire ab ea: & exiit eadem hora.* Ecclesia Christi Iesu invocationi alias preces adiecit, quæ in ritualibus libris habentur.

III. De exorcismorum efficacitate fufe disputant Theologi. Alii ex opere operato, alii dumtaxat significativè effectum operari contendunt. Ut inanes subtilitates vitemus, dicimus cum D. Thoma, exorcismum reipsa per modum impetrationis, seu moraliter, effectum expulsionis demonum operari. Ita docet Angelicus III. Par. q. lxxi. art. 3. *Dicendum, quod quidam dixerunt, ea quæ in exorcismo aguntur, nihil efficere, sed solum significare. Sed hoc patet esse falsum per hoc quod*

quod Ecclesia in exorcismis imperativis verbis utitur ad expellendam demonum potestatem: puta cum dicit: Ergo maledicti diabole, exi ab eo &c. Et idæo dicendum est, quod aliquos effectum habent, differenter tamen ad ipsa baptisimo. Quemadmodum vero in baptisimo, sic etiam extra, exorcismos suum produci effectum.

IV. Quæres, an exorcismi semper, & infallibiliter suum producant effectum? Resp. Affirmat non pauci, & potissimum Salmanticenses tract. xxii. cap. ult. quæst. 3. n. 22. Quoniam eo ipso quod exorcismi ex opere operato tuum effectum operantur, inferunt illum semper, & infallibiliter producere. Et ad oppositam, manifestamque experientiam repunt, quandoque totum, quandoque partem effectus exorcismos parere, seu vel expulsionem totalem, vel, ut ipsi aiunt, *viam*: & hac distinctione conciliare utramque sententiam contendunt. Sed clarius respondetur, exorcismos non semper suum producere effectum, nempe expulsionem demonum, ut ex illis, qui puerum demoniacum liberare, adhibitis exorcismis, nequiverunt, Matth. vii. & quotidie videmus exorcismos, per ministros Ecclesie adhibitos, suos non parere effectus. Nec urget quod opponunt Salmanticenses, videlicet exorcismos producere effectum ex opere operato, atque adeo debere semper effectum parere, quemadmodum sacramenta, quæ semper, sublato obice, effectum producant, qui ex opere operato agunt. Non, inquam, hæc urgent: quoniam, quicumque sit significatus horum verborum ex opere operato, omnes concedent efficacitatem exorcismorum inferiorem esse efficacitatem sacramentorum: atque adeo paritas cornit. Dicamus ergo, exorcismos divina virtute loci parere effectus, quando, & quo modo divini placuerit voluntati. Deus enim quandoque ob ita inscrutabilia iudicia, occultatque causas effectum suspendit exorcismorum. Deinde frequenter peccata ipsius Exorciste effectum impediunt: licet enim, ut dictum est, sanctitas ministrum necessaria absolute non sit; attamen in praxi, & sæpe conducit ad finem, & sæpe illius defectus eundem finem remouitur. Peccata quoque obferorum frequentissime in causa sunt cur exorcismi demones non expellant. Quod autem exorcismi, his impedimentis non obstantibus, producant expulsionem illam *viam*, quam assignant Salmanticenses, ut salvent exorcismos producere effectum ex opere operato; res arbitraria

est, nullo mixta fundamento. Nec res tanti est, ut plura factenda sint verba.

V. Neque iamper necessum est ipsos exorcismos secundum formulas ab Ecclesia præscriptas adhiberi, ut demones e corpibus pellantur; sed hæc expulsi fieri potest aliam verum alii. Primo possunt demones abigi sola nomine IESU invocatione: ut habetur Marc. xvi. *In nomine meo demonia eicient:* & Luc. ix. *Præceptor, vidimus quemdam in nomine tuo eicientem demonia, & prohibentem eum, quia non sequitur noscum.* Secundo crux Christi instrumentum præcipuum est, quo homines uti solent ad expellendos demones, qui ad signum crucis in fronte impellunt tremunt, & horrent. Quoniam in eo conspicitur lux cladis, & Christi victorie splendidissimum monumentum. Tertio reliquiarum suis plurimum ad abigendos demones valet, ut ex ipsis Apollolorum Adibus cap. xix. ver. 11. & 12. colligitur. *Virtutesque non quælibet faciebant Deus per manus Pauli; ita ut etiam super languidos deserentur a corpore eius sudaria, & semicinctia, & recedebant ab eis languores, & spiritus nequam egrediebantur.* Tandem res lætæ, seu benedictæ, ut sunt *agni, cerei, & aqua lustralis*: quorum in fugandis demonibus virtus pluribus exemplis probari possit. Ipsa Ecclesia, dum solemniori ritu præstat aliquam benedicti, testatur eam potissimum ad fugandos demones, & pellendos morbos destinatum esse. Inquit enim in suis precibus: *Creatura tua, mysteris tuis sercoris, ad abigendos demones, morbosque pellendos, divina gratia sumat effectum.*

VI. Quod spectat ad res inanimas, plura opponi solent documenta, quæ earumdem virtutem ad expellendos demones prode videntur. Nam I. Reg. cap. vi. David githæe venit a corpore Saul malos spiritus abegit. Tobie vi. narratur iecorum piscis lunum effacere fuisse ad extrahendum omne genus demoniorum. Iosephus Lib. IV. Antio. cap. xx. refert se vidisse quemdam Iudeum Eleazarum, sanantem, præsentè Vespasiano, eurgumenos, eorum naribus radicem a Salomone indicatam, ac intra annum includam apicando. Plinius quoque Lib. XXVIII. *hisp. natur.* asserit, unam equi mixtam aqua lortata demones expellere. Denique nonnulli eandem virtutem adscribunt pluribus herbis, nempe *salvia, ruta, barbe levis, solis sambuci, polegio, allique.* Idemque testantur de fumigationibus quibusdam; v. g. *cornu capri, galbani, asse farida.*

VII. Verum hæc omnia nugæ sunt: nulla namque corpora res in spiritum agere quidquam sapientia valet. Ut ad exempla adducta congruam exhibeamus responsum, scias velim, demones dubios potissimum modis vexare energumens. Primo mediis qualitibus naturalibus, activa applicando passivis, quibus corpora movent. Secundo per se ipsos cor, viscera, fates, linguam, ceteraque corporis membra coarctando, dilatando, torquendo plus minulve, prout Deus permittit. Si hoc secundo modo demones energumens agerent, nulla res sensibilis quidquam virtutis haberet ad eorum expulsionem. Si primo modo demones humana corpora videntur; evenire potest, ut quis adhibendo aliquod ex recensitis, sive herbarum, sive aliarum similiarum rerum naturalium, mediis, humores corporis humani temperare, qualitates, quibus utuntur demones, expellere, & consequenter indirecte demones abigere valeat. Hinc est quod *Tabia vi.* dicitur, fumum icoris illius picis habuisse efficacitatem extricandi demonia, quatenus minuebat impotentis libidinis ardorem, quam accendendo Afrosus sibi priores Saxe viros occiderat. Quæ ratione ergo suffragio illius icoris veneros ignes extinguebat, & ad caliditatem corpus aptabat, dicebatur demones extricare. David quoque dum harmonico citharæ sonitu minuebat Saulis melancholiam, qua utebatur demon ad vexandum Saulem, dicebatur pellere spiritum nequam. Si plura cupis, consule Abulensem *I. Reg. quest. xiv. cap. xvi.* Quod spectat Salomonem, lege *D. Thomam quest. x. de potent. art. 10.* ubi dicit illum, quando erat Deo fidelis, virtute divina demonia abigere potuisse. Postquam vero a Deo recessit, si demones expulit, magica & superstitiosa arte id peregit. Idcirco superstitiosa sunt quæ narrat Iosephus de Iudeo Eleazar. Ad alia exempla referenda patet ex illis, nam vel superstitio laborant facta illis, vel naturalis morbi naturalis medicamine curati fuerunt. Hæc omnia obvia sunt apud omnes Auctores.

CAP. V. IV.

Quomodo in energumens demones inhabitent, quare in membris, & qua potestate dominentur in eos? & an peccata quæ demonum impulsu perpetravit energumens illis imputentur.

V. Veritas fidei est demones aliquando in hominum corpora intrare, & ibi

dubitare: nam *Matth. xvii. Luc. viii. ix. Marc. v. vii.* & pluribus aliis locis legitur, Christum Dominum ob obstetis corporibus demones expulisse. Experientia pariter comperit est, energumens peregrinis linguistis quædam mirabilia operari: quæ cum humana virtute fieri nequeant, demonum viribus effici consequens est.

III. Porro ut demones dicantur inhabitare in homine, & hæmo arreptivus, seu demoniacus dicitur, tria requiruntur. Primo quod demon invadat, & ingrediat corpus obfessi. Exterior namque assuetudine hæd est fias ut energumens quis dicitur. Idque constat ex Evangelio: nam *Marc. v.* dicitur: *Exevtes spiritus immundi invoverunt in porcos.* Secundo requiritur, ut ingressus sit immediatus, seu ut demon, non media aliqua re naturali perniciosa, vexet obfessum, morbos, & infirmitates inducendo; alioquin maleficia dicerentur obfessi, quod falsum est: sed ipse demon per seipsum debet obfessum vexare ut demoniacum illum constituat. Tertio requiritur ut demon habeat potestatem manendi in corpore obfessi tum interioris, tum exterioris: quam potestatem cum non habeat demon qui intravit in Iudam, hinc demoniacus non fuit. Hæc omnia communia sunt, & obvia.

III. Disputant Theologi, per quam corporis partem demones in corpora intrent. Cum demones puri sint spiritus, per quamcumque partem ingredi in corpus valet: quæ omnia corpora, & quæcumque corporis partes penetrare possunt. Quæ de causa nihil quod corporeum est, resistere spiritui potest. Verum tamen est quod communiter dicitur, nempe demones intrare in corpora peros, & nares. Hinc orta est illa controversia quæ homines oclantem signo crucis eo muniant, ut ingressum demonis impediatur.

IV. In qua hominis obfessi parte demones resideant, non una est Doctorum sententia. At cum quamlibet corporis partem pervadere valeat spiritus immundi, consequitur in qualibet corporis parte, sive in capite, sive in digitis, sive in tibus, residere eos posse. Desinare autem quam præcite partem occupent, difficile est. Ex effectibus quandoque id colligi potest. Si enim alicui membro, pæte lingua, brachio, pedi peculiariter molestiam inferant; ibi residere verosimile, non tamen certum est. Penes cor, quod est principium humanarum actionum, demones in energumens habitantes residere, com-

muniore opinio est. Hic animadvertas velias, diverso modo demones in energumens, & animas in corporibus residere. Anima namque, quoniam totum corpus vivificat, tota est in toto corpore, & tota in qualibet parte, & omnibus partibus conjuncta esse debet. Secus demones quia sunt in corpore tantum, motores in loco, hinc pro libito valet vel in qualibet parte, vel in toto corpore mansere. Dissert quoque residentia demonum in energumens ab assuetudine Angelorum custodiam: quia illi custodiam corpora nostra, removendo exteriora impedimenta, & bonas aperiendo vias; illi vero intra ipsius corporis quantitatem operantur.

V. In controverfiam revocari solet, cuius ordinis sint demones qui homines, seu energumens vexant. Nam, sicut plures Angelorum bonorum, ita etiam malorum ordines sunt, eo quod singuli specie differant: idque ex Scriptura colligitur: dicitur enim *Matth. xxv. Qui paratus est diabolus, & angelus eius.* Volunt itaque aliqui, ex infimo tantum ordine esse demones intrantes in corpora humana. Ceterum communis sententia docet, cuiuscumque ordinis, infimi, medi, & superioris, demones corpora ingredi humana. Et hoc ex Scriptura deducitur: siquidem Apollolus Paulus inquit ad Ephesios *vi. Quoniam non est vobis colluctatio adversus carnem, & sanguinem, sed adversus principes, & potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ.* Principes autem, & potestates ordinis sunt superioris. Quo autem difficilior est eorum expulso, eo illos esse altioris ordinis volunt. Hinc demones illos de quibus Christus *Matth. xii.* dixit: *Ecce gens demoniorum non exitur nisi per orationem, & ieiunium.* Superioris fuisse ordinis creditur. Verum conlequens innuntiat opinionem illam.

VI. Non unus, sed plures spiritus mali in uno eodemque homine inhabitare possunt, ut constat ex *Luc. viii. vers. 30. Intraverunt demonia multa in eum: & cap. xi. vers. 24. Cum immundus spiritus exterior de homine, ambulat per loca iniqua, querens requiem, tunc vadit, & assumit septem alios spiritus secum nequiores se, & ingressi habitant ibi.* Idem colligitur ex *Marc. xvii.* Neque alicuius momenti sunt tria ille ex Philologia petite; nempe non posse in eodem loco plures spiritus reperiri; cum sint ibi per operationem: nam vel operantur circa divèrvas corporis partes, vel paritatio agunt, vel eorum actiones specie differant. Hinc se-

quitur plus torqueri, & pari energumens pluribus demonibus obfessum, quam si ad uno teneretur captivus. Verum quia nihil agere valet, nisi iuxta modum præscriptum ab infinita Dei sapientia; idcirco potest contingere quod Deus uni demoni potestatem concedat ut se solo plus torqueat energumens quam si plures in eodem habitarent. Communiter loquendo, quando plures in obfessum demones sunt, quilibet suum munus exercet ab altero distinctum; ita ut unus in uno, alter in alio ordine torqueat: quare uno expulso, ceteri restant; novaque in eorum expulsiōne difficultas est superanda.

VII. Signa ex quibus arreptivi, seu energumens, & demoniaci cognosci valet plura sunt. Primum, si peregrinis linguis loquantur: si sententias quas nunquam didicere, calleant. Secundum, si ocula revelent, & secreta quæ humana virtute sciri nequeant, aut aliud quid faciunt quod naturale hominis facultatem excedit. Tertium est stupor omnium membrorum; quod tamen certum non est. Quartum, quod pariter certissime caret, est terribilis & truculentus contumeliosus. Quintum, quod itidem incertum est, sunt ingentes vires, quæ humanas excedere videntur. Sextum, si voce iniustitia energumens loquatur: coniecturam tamen non excedit. Septimum, dum renuit nomen IESU proferre, Sanctos invocare, res sacras venerari. Octavum cum energumens conturbatur, agitantur, dum ministri adiurationes, seu exorcismos peragunt. Nam alii sub manu Sacerdotis tangentis caput energumens, secretum patiantur frigus, quod per humeros, renelque cum ventus, percurrere solet. Alii cerorum contringit, alii insistanti caput sentiunt. Alii insistentis doloribus torquentur, alii faucibus suffocari sibi videntur, alii stomachi convulsionibus, alii ventris inflammatione laborant: quæ omnia gravissima sunt iudicia obfessionis. Duo tamen prima signa, si vera sint, certa quoque sunt argumenta, homines tales vere esse demoniacos. Cetera omnia urgentia utique, ut diximus, iudicia, secus certa argumenta sunt, corpora a demonibus obfidi. Quod autem energumens tormenta spectat, plus aut minus suam demones in eorum corpora exercere tyrannidem, & levitiam nunc ea ad terram alludendo, nunc in ignem precipitando, nunc speciem hominis immutando; nunc membra contrahendo, prout magis aut minus Deus ipse permittit. Quæ omnia quandoque se ipsis efficiunt, aliquando mediis in-

firmmentis quibusdam. Neque enim fabularum loco habenda sunt quæ de quibusdam energumenis narrantur, videlicet, feminas arrepturas non semel exorcismorum vi, modo per pudenda emississe e corpore lemas dentriculatas, & in fragmenta divisas, clavos ferulæ, & in fragmenta divisas, triangulares, aduncos; modo per os acus, subulas, vermes fetidos, bufones horribiles evomitæ, Vires quidem fide digni narrant, se propriis oculis hæc compexisse portenta, & alicubi ipsa instrumenta servantur. Deus tamen, qui omnia suaviter disponit, ita temperat demonum feritiam, ut supra vires energumenum eos torquere non sinat. Si enim liberi forent demones, omnes ad unum necarent, ac universum humanum genus de medio tollerent. Sed Deus ob sua inscrutabilia iudicia permittit utique demones in homines progredi, terminos tamen definit ultra quos sequei nequeunt.

VIII. De peccatis oblesorum animadvertendum est, quod licet demones omnes sensus tum externos, tum internos hominum commovere, & agitare possint, nullam tamen in hominum voluntates, aut intellectum potestatem habent. Quando ergo demones per violentias compellunt linguam energumini blasphemare, obscena verba profere, vel inducunt eosdem ad alia mala perpetranda sensibus externis; ejuismodi peccata energumenis non imputantur, quia deest iudicium libertatis. Item, quando demones ita perturbant phantasiam, & sensus internos, ut arreptitum malum pro bono apprehendant; tunc etiam peccata non imputantur energumenis, quia non sunt ab illis libere volita, quemadmodum neque stultas actiones pravæ adscribuntur. Quod si demones duxerint suadentibus, aut suggestivis, tamen vehementibus, alliciant voluntatem, quin inter nos sensus perventant; tunc peccata energumenis ipsis imputantur, quia libere volita sunt. Sic peccavit Saul, dum tentavit lancea David congere; quia solum suggestione demonis, & alioquin ex deliberato invidioque animo illum occidere molitus est.

CAPUT V.

Ratio quam in adiuvandis energumenis debent servare Exorcistæ: quæ precipere, quæe interrogare, & quam fidem adhibere demoni debeant.

I. FUSIE de hac proposita materia disputare Theologi solent, opus namque

ita arduum est, ut vix explicari valeat. Apostoli Luc. x. vers. 17. exultantes dicebant: *Domine, etiam demones subiciuntur nobis in nomine tuo.* Ut autem rationem, modum, quæ exhibeam ab ecclesiastico ministerio servandum in demonum expulsionis, primum omnium explore lumina diligenter, & cautione debet Exorcista, num in corpore hominis demon inhabitet. Quod si obditeri a demone hominem sibi consenserit, antequam conflictum aggrediatur, arma induat spirituales, quæ porrigit Apostolus Paulus Ephel. vi. vers. 11. *Iudite vos armaturam Dei, ut possitis stare adversus insidias diaboli.* Vers. 14. *State ergo succincti lumbos vestros in veritate, & indui loriceam iustitiæ.* vers. 16. *In omnibus lumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere.* Et galatam salutis assumite, & gladium spiritus quod est verbum Dei. Per omnem orationem, & objectionem contra omni tempore in spiritu, & in ipso vigilantes in domini instantia. Quod paucioribus verbis Christus Dominus indicaverat Marc. x. vers. 28. *Hoc genus in nullo potest exire nisi in oratione, & ieiunio.*

II. Primum omnium ergo vivæ fidei futo se se ministris maniat, deinde armaturam spei assumat, & postea sacramentali penitentia detertis conscientie foribus, caritatis ignem accendat, iugi oratione divinum imploret auxilium, atque severo ieiunio carnem comprimat, ceteraque subigat spiritus appetitiones. His eisdem armis energumenum munire ludeat: in actibus fidei & spei continenter eum exerceat, atque sacramentis tum penitentis, tum eucharistie eundem roborat. His praeditis fultis, manus conferat, & adversus spiritus nequissimos bellum intrepidè aggrediatur. In hoc conflictu animus omnino impavidus, & audens, omni abiectione timore, plurimum conducit ad victoriam.

III. Secundo precipere ministris demoni debet ut a torquendo desistat: deinde interrogare ea omnia quæ ad illius expulsionem conducere sibi vilia fuerint. Si enim Deus potestatem ministris suis concedit demones expellendi, consequenter illis concedit facultatem utendi iis omnibus quæ ad talem expulsionis finem viam veniunt. Caveat tamen ne loquatur quod necessarium non sit ad finem expulsionis, interroget. Si enim aliqua expolere que curiositatem laperent, vel inperitia forent, commercium cum demone habere praesumeretur; quod superstitionem redolet. Tamquam ergo immanissimum tum

tum Dei; tum humani generis hostem in omni verbo cum tractare debet. Nihil deprecando, sed omnia in Dei virtute imperando, ab eo expiare debet. D. enim Paulus I. ad Cor. x. omnem cum demonibus societatem vetat: *Nolo vos fieri socios demoniorum.* Præterquamquod, cum demone mendaciorum, & falsitatis pater sit, nulla ei fides adhibenda: & si veritatem quandoque profert, id semper ob aliquam pravum finem praestit, vel ad infamandum, vel ad peccata inducenda. Hinc est quod Christus Dominus, audiens demones aeternam illam veritatem proferentes, *Quia tu es Christus Filius Dei vivi,* iussit illos silere, inquit D. Antoninus II. Part. tit. xii. c. 1. §. 6. *Ut doceret vos non inquirere veritatem a diabolo, nec multum curare, quando ipse de se evanescit; præcipue cum habeamus testimonium Scripturarum, cui magis credendum est. A diabolo captivi tenentur qui, relicto Creatore, diaboli auxilia querunt.* xxxvi. q. v. Epilcopi. Sciendum tamen, quod aliud est invocare demones ad aliquod sciendum, vel agendum ab eo, quod nunquam licet: aliud est ab ipso non invocato occurrente aliquid inquirere propter utilitatem aliorum, & maxime quando virtute divina potest cogi ad dicendum aliqua vera, sicut aliquando fecerunt Sancti. Caveat ergo Exorcista a quacumque vana, inepta, & curiosa interrogatione. Et quamquam non omnis interrogatio incauta, & imprudens, culpa gravis sit, propter vel imperfectam deliberationem actus, aut materiam parvitatem; nihilominus, quia res est periculi plena ob hostis perfidiam, qui vel ipsas bonas interrogaciones in malum detorqueere conatur; summa vigilantia, & cautioe, quoties cum illo bellum gerit Exorcista, utatur oportet. Caietanus 2. 2. q. xc. art. 1. optime paucis verbis rem omnem conficit. Dicit enim, non semper debere tractare demones tamquam hostem, vel expulsivæ, id est eum ab arreptitiis expellendo; vel compulsivæ, videlicet illam compellendo ad aliquid dicendum, vel faciendum, non tamquam spontaneum, sed ut captivum sub vinculo servitutis detentum. Concludit tandem Caietanus: *Cum his omnibus fiat quod per accidens licitum esse potest ab occurrente demone inquirere, & cum eo loqui propter aliorum utilitatem, ut auctor in allegata auctoritate dicit, si casus accidat, quasi testimonium ab hoste oblato exigens; & tunc tamquam cum hoste hæc agenda sunt.* Textus autem D. Thomæ, quem indicat Caietanus habetur q. xc. art.

14. ad 1. elique eiusmodi: *Inquirere aliquid a demone sponte occurrente ... quoadogue licet propter utilitatem aliorum, maxime quando divina virtute potest compelli ad vera dicenda.* Itaque qui longos vanosque sermones cum demone texeret, qui addicere mediis his interrogacionibus aliquid a demone contenderet, si periculum foret quod diron respondendo aliena crimina proderet; dubio procul graviter peccaret. Si vero crastie illum, tamquam hostem, adigeret ad aliquam responsonem inutilem, & vanam, non excederet culpam venialem.

IV. Eius his constat licitum non esse precipere demoni superiori ut inferiores expellat. Quod tamen distinguendum venit. Si Exorcista liceret a demone hoc beneficium, expellendi liceret demones inferiores; illicitum sane foret, & gravissimum peccatum; sicut peccaret, si a demone open peccaret ad grandines propulandas, alique incommoda amovenda. Si vero Exorcista demoni supremo præcipere, tamquam hosti, ut ipse totam suam legionem foras duceret, atque cum omnibus suis sociis e corpore exiret; nullum peccatum, sed actum licitum exerceat. Præceptum enim Exorcistæ tum in superiores, tum in inferiores demones virtute pollet, omneque tamquam hostes subigat. Superfluum ergo foret præceptum illud quod demone superiori iuberet inferiores expellere.

V. Tertio Exorcista compellere licite potest, & sepe debet demones ad manifestandum proprium nomen: quod & fecisse Christum Dominum legitur Luc. viii. *Quod tibi nomen est?* & dicit ei, *Legio.* Deinde causam illius ingressus percontari debet, ut causa cognita removeret, & expulsio facilius evadat. Tum querat, num unus sit, vel plures in corpore oblesati inhabitent, ut perfectum adiurator habeat numerum hostium quibuscumque punare debet.

VI. Querens, an licitum sit petere a demone signum egressus sui e corpore, puta ut lucernam extinguat, ut vitrum frangat: *aliquid simile?* Resp. Dominicus Soro Lib. VIII. de iust. q. 111. art. 2. in resp. ad 1. arg. videtur negare id licere his verbis: *Superstitiosissimum puto, neque illo modo ferendum petere a demone signum in testimonium loci unde venit, aut quod nunquam in hominem a quo expellitur, revertatur. Etenim mendax, & pater mendacii: & ideo neque illi, neque suis signis, & testimonio ulli est adhibenda fides.* Ambigua sunt illa verba,

aliunde petere, communi viæ inherendo, postquam, nisi ab ipso demone obediēte imperio Exorcistæ. At, cum demon mendaciorum, illusionumque parens sit, plura signa sui egressus nobis exhibere potest, & nihilominus in eisdem corporibus latenter manere. Signum quod verissimilis, probabilissimè reputatur, est, si obstesit multos dies, & longum tempus, nempe mentes, & annos, nihil omnino patiatur incommodi. Possunt utique demones in corpore latitare; sed eos diu ibi esse, quin aliqua molestia afficiant corpora oblecta, contingere vix potest. Alia signa sunt sequentia: aspectus hominis nigricans, hirci, mulcæ, formicæ, aliorumque animalium; ingens vomitus, vel halitus fatidus; magni ciulatus, clamores resonantes; tumor inlatus; in terram collisio, ac delectio energumens; ut habetur Marc. xiii. *Exclamans, & multum discerpens eum, exiit ab eo, & factus est sicut mortuus.* Hæc signa alicuique ingerunt egressus probabilitatem; fallere tamen possunt. Demones plerumque egressus sui e corporibus signa aliqua produnt; exire tamen etiam sine signis nonnunquam solent. Parum ergo signis fidentium; sed potius diuturna sanitas oblecti spectanda; si diu ab omni molestia liber oblectus fuerit, probabile quoque erit demonem discessisse.

IV. Dum Exorcistæ signa egressus petunt, caveant ne quidquam petant quod nocere energumeno possit. Extinctio candelæ, fractio vitri, vasis, vel quid simile solita sunt indicia quæ petuntur. Cum vero demones petunt aliqua sibi concedi, antequam egrediantur e corpore, puta ne relegantur in infernum, neve severioribus enaciatis afficiantur, nec semper eorum petitionibus indulgendum, nec semper resistendum. Nam si quæ petunt, in delectus Dei, aut proximi damnum quocumque modo cedunt: nunquam annuendum est. Si autem quicquam quod nec Deo iniuriosum esset, nec hominibus ullo modo noxium, peterent; indulgeri eorum petitioni posset. Sed magna semper cautio opus est, eo quod cum hollie vairo, ac mendaci agendum sit.

V. Uno demone expulso, omnes simul expelluntur, si vis exorcistorum confideretur. Quoniam Exorcistæ omnium demonum supremum in corpore residentem adiuvant, ut istum abire cogat, ceterique suam ducem sequantur. Verum, cum efficacitas exorcistorum a divina temperetur voluntate, contingere potest ut quandoque præter consue-

tum ordinem, uno pulso, alii remaneant. Hæc omnia a divina voluntate pendunt; ideo potius veneratione suspicienda quam ratione investiganda sunt.

VI. De spectris, seu spiritibus malis, qui non modo homines oblectunt, sed loca, & domos infestant, pauca dicenda sunt. Et in primis experientia, ac testibus fide dignissimis comperitum est, demones, seu malos genios, domos, & animalia ipsa infestare, domorumque habitatores vesare, & terrefacere. Plures reputant vana esse commenta quæ de locis, & domibus spectris infestatis circumferuntur. Plurimi alii nimia credulitate amque facilitate eiusmodi loca spectris, seu larvis oblecta multiplicent. Porro, ut quisque extrema cavere possit, id primum pro certo habeat, demones non modo posse, sed re ipsa quandoque in domibus inhabitare, hominibusque habitatores vesare. Innumeras omnibus rebus usum Augustinum prodacum, qui inter miracula quæ, ut mundus crederet, facta sunt, recenset demonum tum e corporibus, tum e domibus expulsionem Lib. XXII. de Civitate Dei cap. viii. Unam, aut alteram expulsionem ab ipso narratam referam. *Vix Tribunitius Hesperus* (inquit Augustinus) *qui apud nos est, habet in Territorio Fissalensis fundum, Cubedi appellatum, ubi cum afflictione animalium, & servorum suorum domum suam spirituum malignorum vim noxiam perpeti comperisset, rogavit nostros, ne absente, Presbyteros, ut aliquis eorum illo pergeret, eius orationibus cederent. Perrexit unus, obtulit ibi sacrificium corporis Christi orans, quantum potuit, ut cessaret illa vexatio. Deo proximus miserante cessavit. Accepit autem ab amico suo terram sanctam de Hierosolymis alaram, ubi sepultus Christus die tertio resurrexit; eamque suspenderit in cubiculo suo, ne quid mali etiam ipse pateretur. At, ubi domus eius ab illa infestatione purgata est, quid de illa terra feret, cogitabat, quam dicitur in cubiculo suo reverentia causa habere volebat &c. Et paullo infra. Sanati sunt illic & alii, de quibus dicere longum esset.*

Hiipponensem quandam virginem sic, cum se oleo perunxisset, cui pro illa orans Presbyter instillaverat lacrimas suas, mox a demone fuisse sanatum.

VII. Non est ergo ambigendum de facto. Solum dissident Doctores, cuiusnam nature sint spiritus illi qui nocturno tempore drempti magnos edunt, catinos commovent absque ulla latione, perantur ludunt, atque fœnicas representationes peragunt. Itali istiusmodi

modi spiritus folletos vocant, Latini *lemures*, & *larvas*, Hispani *trajagos*, Galli *loups*, & *garous*: Igitur aliqui contendunt, eiusmodi spectra esse animalia quadam irrationalia, & corporea, ex aere corrupto in reberificosis locis genita: quæ opinio attribuitur P. Fuente la Penna Cappucino. Sed hoc commentum communiter exploditur tanquam vanum, & omni fundamento destitutum. Illud impugnant Salmanticenses *tract. xxii. cap. unic. punct. 9.* Verum adeo futile est ut superfluum sit tempus terere in eiusdem consutatione. Sunt ergo eiusmodi larvæ, seu spectra veri demones, seu spiritus nequissimi, qui omnia peragunt ad hominum perniciem. Et hæc sententia certa apud Catholicos. Quare relata opinio P. Antonii de Fuente la Penna censura plectenda est.

VIII. Cur eiusmodi larvæ quadam loca præ aliis infestent, nulla certa ratio asseri potest, præter divinam voluntatem sic dispositam. Frequentius commorantur in locis desertis, paludosis, specubus, cavernis, altis arcibus, & ubi homicidia perpetrata fuerunt. Quare aliqui dicunt, ideo in præfatis locis frequentius commorari quia de peccatis atque plurimis sceleribus infestant commisit latantur. Aliquando loca sacra infestant demones, ut

impediunt, aut interturbent opera pia, & sancta. Frequentius tamen infestant improbos, homicidas, hæreticos, pauperum oppresores, famelicos. Nocturno potius quam interdiu loca infestant, quia tenebræ aptiores ipsis videntur ad terrefactandos homines, & ad sua opera exercenda. Appellantur enim ab Apostolo Ephes. vi. vers. 12. *Mundi rectores tenebrarum harum.*

IX. Eodem modo adiuvantur demones domos & familia loca infestantes, ac demones vexantes, & oblectentes corpora. Usus quoque reliquiarum, crucis sanctæ signum, dulcissimi nominis *IESU*, & *Marie* invocatio, ieiunia, preces, & alia pia opera plurimum conducunt ad demones ex eiusmodi locis pellendos. Quare tanquam superstitiosa reicienda sunt remedia illa quæ, corporea cum sint, in spiritus agere nullo modo valent. Ethnici fabis nigris utebantur ad pellendos lemures, seu larvas. Hanc superstitionem narrat Alexander ab Alexandro Lib. III. *genialium dierum* cap. xxi. & Orvidus Lib. 7. *Ægyl.* Superstitionem pariter sapit, & stultitiam usus armorum ad eiusmodi expulsionem adhibitus, vel effusio sanguinis innocuum puerorum; quemadmodum peregrisse Hebræos, legitur *Psal. cv.*

LIBER SEXTUS IN DECALOGUM, QUARTUM PRÆCEPTUM TRACTANS.

Honora patrem tuum, & matrem tuam: Exod. cap. xx. vers. 12.

DISSERTATIO UNICA.

PROŒMIUM.

Tertium Decalogi mandatum explicabimus in Libro de quinque Ecclesie præceptis. Quartum in præfens interpretari aggredimur. Tria prima Decalogi mandata Dei cultum spectant, & ad primam tabulam pertinent; hominesque imbuunt, qua ratione Deum colere, adorare, revereri, precari debeant. Septem sequentia mutua hominum officia præferunt, & moderantur: quæ peragenda sunt, præcipiunt; vetantque cavenda. Quoniam vero inter proximos primum locum parentes a quibus geniti sumus, tenent; ideo primum secundæ tabulæ mandatum parentum in filios, filiorumque in parentes officia imperat. Parentum nomine non modo carnales genitores, sed & parentes spirituales, ut Pastores, & ceteri superiores, ut Principes, Magistri, Domini, Tutores, Curatores, hique similes veniunt. Materia facilis est, quam paucis perstringemus.